

»Film ni zgodba s srečnim koncem, ampak preprosto pričevanje, ki dokazuje, da humanost in solidarnost lahko prevladata nad sovraštvom.«

Dorino Minigutti

Onstran žice

Florijan Skubic

Ni se še poglobila polemika o tem, kako je uradna Italija »uporabila« medvojno fotografijo poboja slovenskih talcev s strani italijanskih vojakov in ji ob spominu na žrtve fojb namenila »obratno interpretacijo«, ko smo si v ljubljanskem Kinodvoru lahko premierno ogledali celovečerni dokumentarni film *Onstran žice* (2012, Dorino Minigutti), ki so ga sofinancirali Ministrstvo za kulturo RS, italijanski avdiovizualni fond FVG, hrvaški avdiovizualni center ter mesti Gonars in Reka.

Prav to sodelovanje vseh »vpletenih strani« v dokumentarnem filmu o otroških spominih na medvojni koncentracijski taborišči na otoku Rabu in v italijanskem Gonarsu daje prav poseben, skoraj spravljen pečat. Čeprav film razkriva medvojno (in tudi povojno) italijansko-slovensko-hrvaško zgodbo, je le-ta odmaknjena od naslovnih časopisov in s tem pretirane medijske pozornosti. Mogoče je prav ta slabost, da nekatere stvari ostanejo na zapostavljeni strani zgodovine, lahko tudi prednost na poti do sprave vseh vpletenih strani. Film *Onstran žice* pa je filmski dokument o tej zapostavljeni strani zgodovine: o koncentracijskih taboriščih fašističnega sistema in njegovih nedolžnih žrtvah, večinoma ženskah in otrocih, pregnanih s svojih domov zgolj zato, ker so se razprostirali na širšem frontnem področju med italijanskimi in partizanskimi silami.

Onstran žice je film, namenjen novim generacijam. Gre za intimno dediščino za-

dnjih preživelih in njihovo sporočilo svojim »vnukom«. Ne gre za visoko politiko, ne gre za strogo strokovno interpretacijo nekega zgodovinskega obdobja. Gre za neposredno, otroško, nepokvarjeno pričevanje o življenju v dveh koncentracijskih taboriščih. Gre za pričevanje še zadnjih preživelih prič, gospodov in gospa v zrelih letih oziroma v jeseni življenja. Tudi tistih, ki so kot otroci metali kruh svojim sestradanim interniranim vrstnikom čez bodečo žico v notranjost taborišč.

Kar se režije oziroma avtorskega pristopa tiče, je doprinos generacije, ki ji je film primarno namenjen, precejšen. Zaradi tega imajo sodobni otroci v samem filmu pomembno vlogo in dajejo delu *Onstran žice* prepoznaven pečat. Oni so tisti, ki v svoji šolski učilnici gostijo učitelja – preživelega interniranca iz Gonarsa – in ga neposredno sprašujejo o vseh tistih detajlih, ki lahko privrejo le iz neobremenjene domišljije najmlajših. On pa jim z otroškim spominom na vojno na njim soroden način opisuje grozote. Ob izjemni harmonični interpretaciji Aleksandra Ipavca.

Na tem mestu velja omeniti odsotnost narratorja, ki ga nadomeščajo izjave pričevalcev, branje zapisov otroškega opisovanja grozot, vprašanja sodobnih otrok in njihove risbe, uporabljene za vizualno interpretacijo tega, kar v »offu« pripoveduje neposredni pričevalec dogodkov. Režiser Domino Minigutti v filmu *Onstran žice* uporablja tudi fašistično

in nacistično propagandno gradivo kot polni kontrast otroškemu trpljenju znotraj koncentracijskega taborišča. Še največji tovrstni učinek sopostavitve pa nemara pri gledalcu pusti ameriški televizijski oglas za hladilnik, ki sledi pričevalčevemu opisanju lakote in žeje v taborišču. Izjemno uporabljen kontrast!

Čeprav je film *Onstran žice* posvečen predvsem avtentičnim otroškim doživljanjem neke, v zgodovinskem spominu nepravilno zapostavljene tragedije, ne pozabi na natančne informacije o številu internirancev v italijanska taborišča, ki dodatno utemelji zgodbo pričevalcev oziroma ji doda še močnejšo komponento. V letu in pol je v Gonarsu umrlo 509 ljudi, od tega 71 otrok, ki niso dočakali niti prvega leta svoje starosti. In prav v zadnjem, skoraj nepričakovanemu kadru filma, v Gonarsu – na mestu nekdanjega taborišča – vidimo združenih vseh enajst pričevalcev, ljudi v zrelih letih in seveda s tem doživimo svojevrstno katarzo, ki je primerljiva s tisto v zadnjem kadru filma *Reševanje vojaka Ryana* (Saving Private Ryan, 1998, Steven Spielberg).

In ob tem se spomnim na fotografijo, o kateri je govora na začetku teh vrstic. Ne, pri filmu *Onstran žice* ne gre za politiko, ne gre za takšne ali drugačne ideje in ideologije, gre le za iskreno in neposredno občuteno pričevanje nekega časa, ki ga ne bi smeli nikoli pozabiti.